

מסורת הש"ס

- א. עירובין כו, ב.
ב. תוספתא עירובין פ"ה.
ירושלמי עירובין פ"ו ח"ג
(ע"ף שם).

גרסות

דאמרי ליה קני בכתי
ועוד: דאמרי ליה דהר
קני.

ומדסיפא איתיה רישא נמי
איתיה בכתי: ...דאיתיה
...דאיתיה.

דכתיב ליה חר מינייהו
לחבריה בכתי: דהר חר
מינייהו ובכתי ליה
לחבריה.

ליגור דילמא אתי לבטולי להו (שיגזר שמא יבואו לבטל דהם) שיאמרו שכשם ששנים נותנים רשותם לאחד, אף אחד נותן רשותו לשנים. על כן קא משמע לן (השמיע לנו) שאין גזרין. נאמר במשנה ש"שנים אין נוטלין רשות" ושואלים: למה לי לומר זאת? הלא כבר נאמר הדבר קודם!

ומשיבים: לא צריכא (לא נצרכה) אלא אף על גב דאמרי ליה (אף על פי שאמרו לו) שאר בני ההצר לאחד מאותם שלא עירבו "קני וקבל רשותנו על מנת להקנות" רשות זאת להבדל האחר אינו נעשה שליח, ואינו יכול להקנות לחבירו, משום שאף הוא עצמו אינו מקבל רשות במצב זה.

א כעא מיניה (שאל ממנו) אביי מרבה: חמשה ששרייין בחצר אחת, ושכח אחד מהם ולא עירב כשהוא מבטל רשותו האם צריך לבטל לכל אחד ואחד מן האחרים או לא? אמר לו: צריך לבטל לכל אחד ואחד. איתביה (הקשה לו אביי) ממה ששנינו: אחד שלא עירב — נותן רשותו לאחד שעירב. שנים שעירבו — נותנין רשותן לאחד שלא עירב וכן שנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו, אי אחד שלא עירב, אבל לא אחד שעירב נותן רשותו לאחד שלא עירב. ואין שנים שעירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו, ואין שנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו. קתני מיהת רישא (שנינו בכל אופן בתחילה) "אחד שלא עירב — נותן רשותו לאחד שעירב" היכי דמי (ניצד בדיוק היה הדבר)? אי דליכא אחרינא בהדיה (אם לא היה אחר עמו) והיו רק שני אנשים בחצר בהדי מאן עירב (עם מי עירב)? שהרי לא יתכן לומר שאם עירב לבדו כשהיו רק שני דיריין? אלא פשיטא — דאיכא אחרינא בהדיה (אלא פשוט, מובן, שיש אחר עמו) ואחר עירב ובכל זאת קתני (שנינו) לאחד שעירב, משמע שדי אם מבטל לאחד מן השכנים ואינו צריך לבטל רשותו לכולם! ושואלים: ורבה כיצד הוא מבין זאת? ומשיבים שרבה מפרש הכא במאי עסקינן (אן במה אנו עוסקים) במקרה מיוחד — דהוה ומית (שהיה בחצר עוד אדם אחד ועירב עם חברו ומת ביניהם) ולכן נשאר רק אחד שעירב, וזה שלא עירב מבטל לו רשותו. ומקשים: אי דהוה ומית — אימא סיפא (אם סבור אתה שמדובר כאשר היה אחד ומת אמור את סופה) של הברייתא, אבל אין אחד שעירב נותן רשותו לאחד שלא עירב. ואי דהוה ומית (ואם שהיה אחר עמו ומת) אמאי לא (מדוע לא) יוכל לתת לו רשות הרי רק אדם אחד שם! אלא פשיטא דאיתיה (אלא פשוט, מובן, שישנו) האיש האחר שעירב בחצר ומדסיפא איתיה, רישא נמי איתיה (וכיון שבסוף מדובר במקרה שישנו, בתחילה גם כן מדובר שישנו). את ההוכחה הזו דוחים: מידי איריא (האם הדברים שייכים) זה לזה בהכרח, ושני הקטעים מדברים בדבר אחד? הא כדאיתא והא כדאיתא (דבר זה כמו שישנו וזה כמו שישנו) כלומר, כל פסקה מדברת במצב דברים מיוחד ואין הכרח להשוות את המצב בשני הקטעים. ומוסיפים חדע, שבריייתא זו אינה עוסקת אך במצב אחד בלבד, דקתני סיפא דרישא (ששנינו בסוף ההתחלה): ושנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו, וגדייק: לשנים — אין [כן] שלא נאמר שיכולים לתת רשותם לאחד בלבד! לאחד — לא משמע שחייבים הם לבטל רשות לכל אחד מהם, ואביי אמר: מאי (מה סירוש) "לשנים" — לאחד משנים והרי זה כמבטל לשניהם אי הכי ליתני (אם כך שישנה) שמבטלים רשות לאחד שעירב או לאחד שלא עירב ובגין כי מדובר שהיו שנים וגם נלמד חידוש הלכה על ידי כך, ומסכמים: אכן דבר זה קשיא (קשה) לשיטת אביי אבל אינו דוחה את דבריו מכל וכל.

עיונים

דהוה ומית / משום הקשים שלענין דין יורש (ובדלוקמו) הוצרך רש"י לפרש שמדובר כאן במקרה מיוחד — באנשי שירה שאין ל"דירה" בה זכות ירושה כלל, אלא עצם ההתנזרות במקום בלבד, שאין הירוש יכול לרשת דבר זה שאינו אף בנדר זכות הניתנת להורשה. ויש מי שפירש שאת הקושי היסודי אפשר ליישב גם אם אומרים שהמת היה נר, וממילא אין לו יורשים הבאים מכוחו (ריטב"א). אבל רוב המפרשים (תוס', רשב"א, רא"ש, ריטב"א) הסכימו לשיטה שהירוש אינו אוסר כל עוד אינו דר

ליגור — לוי מנטלי אינהו ליחיד, אחר למיחר נתי: יחיד מנטל לשנים. ואין נוטלין רשות למה לי — הא תנא ליה: היו שנים — חוסרין זה על זה. לא צריכא — משנה יתירה, לאשמועינן דאפילו אמרו ליה קמחי קני על מנת להקנות, והדר אינהו ונטלי לחציה — לא משתרי הלי תנא. דמהו דתימא שליחא שוינהו קא משמע לן כיון דלא קנה אינהו לאשמועינן, לא לתקוני. אחד שלא עירב כו' — כגון שלשה דיריין נחל, השנים עירבו והשלישי לא עירב. מנטל לאחד מן המערביין, ומותר. דהאי נהדי חציה עירב. אלתא: אין צריך לנטל אלא לאחד, דכולהו הוו כחד. ושנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים — הדרים עמיהן ועירבו, או ליחיד שלישי הדר עמיהן ולא עירב לא הוה ולא הן. אבל אין אחד שעירב — עס אחד, נותן רשותו ליחיד שלישי שדר עמיהן ולא עירב דכי נטיל ליה אינהו רשותיה — אכתי איכא חציה נחל דלסר עליה. לשנים שלא עירבו — כדלמירין לעיל: שנים אין נוטלין רשות. דהוה ומית — ועל כרחך דרבה צייירא שמתה נבקעה והקיפוח חצר, ונטו שם איש אהלו מוקי לה. דכי מת אין ליורשיו שם כלום דלי נחל ממש — הא איכא יורשין, וכיון דלילו הוה חציה קיים הוה חצר — אינהו נמי אסרי. חדע — מרישא דהוה ומית עסקינן דלי איתיה, צריך להאי לנטוליה ליה. סיפא דרישא — מרישא דמתנתא עד אל כל חל נצח היל, הלכך סיפא דההיא קרי ליה סיפא דרישא. לאחד לא — דלרין לנטל לכל אחד ואחד. אי הכי ליתני לאחד שעירב — כדתנא דרישא ותנא ידענא דתרי נינהו דלין עירוב נצח שנים. או לאחד שלא עירב — סיפא דההיא היל, דהכי תנא: לשנים שעירבו או לאחד שלא עירב.

תוספות

כעא מיניה אביי מרבה כו' — לא שמעי ליה ברייתא דלעיל דסוף פרק שני (כו, ב): כשהוא מבטל רשותו — אין צריך לבטל לכל אחד. ומשמע התם דפלוגתא היא דר' אליעזר ורבנן וההוא ברייתא כר' אליעזר. ואין לומר דרבנן מביעני ליה ופשט ליה, דצריך לבטל — דאם כן מאי פריך מברייתא דבסמוך?

הכא במאי עסקינן דהוה ומית — פירש רש"י: דעל כרחך דרבה בשיירא שחנתה בבקעה והקיפוח חצר, ונטו בה איש אהלו מוקי לה, דכי מת אין ליורשיו שם כלום. דאי בחצר ממש — איכא יורשין, וכיון דאילו הוה אבוהון קיים הוה אסר — אינהו נמי אסרי. ובתנא דחק, דאין הירוש אוסר

בדבר אחד? הא כדאיתא והא כדאיתא (האם הדברים שייכים) זה לזה בהכרח, ושני הקטעים מדברים בדבר אחד? כל פסקה מדברת במצב דברים מיוחד ואין הכרח להשוות את המצב בשני הקטעים. ומוסיפים חדע, שבריייתא זו אינה עוסקת אך במצב אחד בלבד, דקתני סיפא דרישא (ששנינו בסוף ההתחלה): ושנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו, וגדייק: לשנים — אין [כן] שלא נאמר שיכולים לתת רשותם לאחד בלבד! לאחד — לא משמע שחייבים הם לבטל רשות לכל אחד מהם, ואביי אמר: מאי (מה סירוש) "לשנים" — לאחד משנים והרי זה כמבטל לשניהם אי הכי ליתני (אם כך שישנה) שמבטלים רשות לאחד שעירב או לאחד שלא עירב ובגין כי מדובר שהיו שנים וגם נלמד חידוש הלכה על ידי כך, ומסכמים: אכן דבר זה קשיא (קשה) לשיטת אביי אבל אינו דוחה את דבריו מכל וכל.

במקום ולכן אפשר בפשטות לומר שהיה יורש אבל היה בעיר אחרת ואינו אוסר כלל. דשון הברייתא / כלל השיטות יש בברייתא זו כמה דברים החוזרים ונשנים ולא מכלום אפשר לדייק ולהוציא מסקנות להלכה, אלא שדרך התנאים, שחזר משום שגרת הלשון או משום נדר של ענין שכבר נאמר קודם לכן, משנה את סגנונו שלא יראה כחזרה בלבד. ובמקום שאין שנוי כזה בסגנון — יש למצוא מה המשמעות של חזרה זו (מהרש"א).

גרסות

פגיו רישא ה"ח מניה:
לגלוי ארישא.

א צריכא דאמרי בבתי:
לא צריכא אח על גב
דאמרי.

נאמר בבביתא זו ש"אחד שלא עירב נותן רשותו לאחד שעירב" לשיטת אב"י דאיתיה [שהיה אדם נוסף] וקא משמע לן [והשמיע לנו בכך]: שאין צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד, ולרבה מדובר דהוה ומית [שהיה אחר ומת] וחדוש בכך כי לא גזור [לא גזרו] זימנין דאיתיה [פעמים שהוא ישנו] ונאסור לבטל אף

לאחד שנשתייר משנים. נאמר בבביתא כי "שנים שעירבו נותנין רשותן לאחד שלא עירב" ושואלים: פשיטא [פשוט, ברור] שכן הוא, ומה החדוש בדבר? ומשיבים: מהו דתימא [מהו שתאמר] כיון דלא עירב – ליקנסיה [יקנסוהו] שיצטרך הוא לבטל רשות, אבל אין מבטלים רשות בשבילו, על כן קא משמע לן [השמיע לנו] שאף מותר לבטל לו רשות, שנינו שם "שנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו, לרבה – תנא סיפא לגלוי רישא [שנה את הסוף כדי לגלות את משמעות ההתחלה] כפי שהסברנו קודם, ללמד שאי אפשר לבטל רשות לאחד בלבד, לאב"י – שנים שלא עירבו איצטריכא ליה [נצרכה לו] שיאמר הדבר משום שסלקא דעתך אמינא [יעלה על דעתך לומר] לגור דלמא אתי לבטולי להו [לגזור שחא יבוא לבטל להם] כדרך שמתור להם לבטל רשותם, על כן קא משמע לן [השמיע לנו] שאין גוזרים גזירה זו, "או לאחד שלא עירב" למה לי תוספת זו? ומשיבים: מהו דתימא [מהו שתאמר]: הני מילי – היכא [דברים אלו נאמרו במקום] דמקצתן עירבו ומקצתן לא עירבו, אפשר לבטל רשות ולהתיר, אבל היכא דכולן לא עירבו [במקום שכולן לא עירבו] ליקנסיהו [יקנסו אותם] כדי שלא תשתכח תורת עירוב ויעשו משמע לן [השמיע לנו] שאין עירב נותן רשותו לאחד שלא עירב, לאב"י – תנא סיפא לגלוי רישא [שנה את הסוף כדי לגלות את פירושה] כפי שהוכיח אב"י מכאן שאפשר לבטל רשות לאחד משנים ולא דוקא לכל אחד לרבה

אידי דתנא רישא תנא נמי סיפא [מתוך ששנה את הראש שנה גם כן את הסוף] באותו סגנון אבל אין לדיק מלשון יז להלכה, שנינו: "ואין שנים שעירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו", ומקשים: הא תו למה לי [דבר זה עוד למה לי]? ומשיבים: לא צריכא [לא נצרכה] במקרה דבטיל ליה חד מינייהו לחבריה [ביטל לו אחד מהם שלא עירב רשותו לחבריו] מהו דתימא: לשתרי ליה [מהו שתאמר שיותר לו] משום שעתה נשאר רק אחד שיש לו רשות בחצר ולא עירב קא משמע לן [השמיע לנו] כיון דבעידנא דבטיל לא הוה ליה שריותא בהא חצר – לא [כיון שבשעה שביטל לא היה לו היתר באותה חצר] שהרי לא עירב בה על כן אי אפשר לבטל לו רשות, שהרי הוא אינו יכול לזכות בה, נאמר: "ואין שנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו" ושואלים: הא תו למה לי [דבר זה עוד למה לי]? ומשיבים: לא צריכא [לא נצרכה] לא במקרה דאמרי [שאמרו] "קני על מנת להקנות" ויעשה אחד מהם שליח ויקנה רשות לחבריו, והשמיענו שבכל זאת אין תקנה זאת מועילה.

ב בעא מיניה [שאל חמנו] רבא מרב נחמן: יורש מהו שיבטל רשות אם שכה אדם ולא עירב, ומת ביום השבת, האם יכול יורשו לבטל?

בא לדור שם, אפילו עירב עם חבריו בערב שבת – אפילו הכי בעי לבגוי אותה חצר שירש

אורח ההלכה

לבטל לכל אחד / אחד המבטל רשותו לרבים צריך לבטל רשותו לכל אחד ואחד, וצריך שיאמר "רשותי מבטלת לך ולך" (רמב"ם), ויש אומרים שאם אמר "רשותי מבטלת לכולכם" – מועיל (פורי, כרבת).
יחיד ורבים בביטול / רבים שעירבו יכולים לבטל רשותם לרבים שעירבו, אבל אינו מבטלין (לא יחיד ולא רבים) לרבים שלא עירבו, ואם הרבים מבטלים רשותם יחיד או יחיד יחיד / המבטל אסור בכל, שאינו נעשה או כאוהר, וכרבי התמרא. (שם סע"ד ד)

אחד שלא עירב כו' – השתא מפרש לה לכולה, אחזי אנטריך למיתנייהו לכולהו, ולא גוזרין כו' – כלומר: אי קשיא כיון דמית, פשיטא דמנצל ליה להאי דפיש, דהא קתני לה סיפא דאפילו שנים מנטלין ליחיד, ושנים שעירבו כו' – פשיטא דהכל ליכא למנור דלמא אתי יחיד לנטולי להו, דלי מנטל להו – שפיר דמי, דהא עירבו, וכיון דאורי נתייד דמלי לנטולי – מה לי יחיד מה לי תרי.

"אחד שלא עירב נותן רשותו לאחד שעירב". לאב"י דאיתיה וקא משמע לן: דאין צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד. לרבה – דהוה ומית, ולא גזור זימנין דאיתיה. ושנים שעירבו, נותנין רשותן לאחד שלא עירב. פשיטא! מהו דתימא: כיון דלא עירב – ליקנסיה, קא משמע לן. ושנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו. לרבה – תנא סיפא לגלוי רישא, לאב"י – שנים שלא עירבו איצטריכא ליה. סלקא דעתך אמינא: לגור דלמא אתי לבטולי להו קא משמע לן. "או לאחד שלא עירב" למה לי? מהו דתימא: הני מילי – היכא דמקצתן עירבו ומקצתן לא עירבו, אבל היכא דכולן לא עירבו – ליקנסיהו כדי שלא תשתכח תורת עירוב – קא משמע לן. אבל אין אחד שעירב נותן רשותו לאחד שלא עירב" לאב"י – תנא סיפא לגלוי רישא, לרבה – אידי דתנא רישא תנא נמי סיפא. ואין שנים שעירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו" הא תו למה לי? – לא צריכא, דבטיל ליה חד מינייהו לחבריה. מהו דתימא: לשתרי ליה – קא משמע לן, כיון דבעידנא דבטיל לא הוה ליה שריותא בהא חצר – לא. ואין שנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו" הא תו למה לי? – לא צריכא, דאמרי "קני על מנת להקנות".

ב בעא מיניה רבא מרב נחמן: יורש מהו שיבטל רשות?

תוספות

אלא אם כן הולך לדור שם, דלעיל בפרק "מי שהוציאווה" (מו, א) פסקינו כר' שמעון, דתנו לקמן פרק "כיצד משתתפין" (פ, א) ר' שמעון אומר: אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר – אינו אוסר, שכבר הסיה מלבו, ומיהו, אי בעו לאוקומי כר' מאיר, דאמר כשהלך לשבות בעיר אחרת אחד נכרי ואחד ישראל – אוסר, וקאמרין נמי לקמן בפירקין (עב, ב) בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות הוי זה אוסר עליו – צריך לאוקומי בשיירא שחנתה בבקעה, אי נמי: כגון שזה עצמו שעירב, הוא יורש.

יורש מהו שיבטל – בשלא עירב האב מייר, כדפירש בקונטרס, דאם עירב – הא תני לקמן (עמוד ב') אחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק, מחשיבה כר' אוסר. ואיירי כגון שבא היורש לדור שם בשבת, דאם לא כן – לא בעי ביטול, דהוי כמו בית התבן ובית הבקר דלא אסר. דאמרי ר' יהודה לקמן בפירקין (עב, ב) דאינו אוסר אלא מקום דירה ור' שמעון דפסיק פרק "מי שהוציאווה" (מו, א) כוותיה קאמר, דאפילו הלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר. ומיהו, אם היה היורש דר באותה חצר – שמא היה אוסר להם בית אביו כשירש בשבת, אף על פי שלא בא לדור שם, אפילו עירב עם חבריו בערב שבת – אפילו הכי בעי ביטול, ולא מהני עירובן

עיונים

תנא סיפא פגיו רישא / לשון זו או או לשונות דומות משמשות הן בפירוש דברי המשניות והן בפירוש לשון הכתובים, שפעמים אין צורך מיוחד במשפט מסוים או בהלכה ידועה, אבל נחוצה היא בתוך ההקשר, כי אם לא תמצא הלכה זו במקומה יהא מקום לפרש דברים אחרים (המחברים קודם לכן או אחר כך) בצורה שונה לתושיין, ומשום כך ראוי להוסיף את המסע הזה כדי לברר על ידו דברים אחרים.

חברייא / ראה סבלה מסכתא ע"מ' 421.

מסורת הש"ס

א. ירושלמי עירובין פ"י ה"ד.

גרסות

דבי שמואל תני בכת"י :
דבי שמואל תנו.
כ"ג שמואל בכת"י : כ"ג
שמואל.
דרד חלוון בכת"י : דרד
החלוון.

לערב] שהרי הדירה לא היתה שלו, על כן גם היום לא מצי מבטל [אינו יכול לבטל] או דלמא [או שמא] : יורש כרעיה דאבוב הוא [יורש נגלו של אביו הוא] ? כלומר, היורש נחשב כחלק מאביו, וכיון שירשו נעשה כמלא מקום אביו לכל דבר, ממילא אף יכול הוא לבטל כמו האב. אמר לו רב נחמן : אני אומר יורש מבטל, והני דבי שמואל [ואותם חכמים מביא מדרשו של שמואל] תנו [שנו] אין מבטל. איתביה : [הקשה לו] ממה ששינו בברייתא : זה הכלל, כל שמתר למקצת שבת – הותר לכל השבת וכל שנאסר למקצת שבת – נאסר לכל השבת, חוץ ממבטל רשות שיש לו היתר באמצע השבת. ומפרטים : "כל שהותר למקצת שבת מותר לכל השבת" – כגון עירב בין שתי חצירות סמוכות דרך הפתח שביניהן ונסתם הפתח בשבת או עירב דרך חלון ינסתם חלון, מכיון שהותר לסתול מחצר לחצר מתחילת השבת הותר לכל השבת. "זה הכלל" שבא להוסיף על פרט זה לאתווי [להביא] אף מקרה של מבוי שניסלו קורותיו או לחייו ביום השבת שיותר להשתמש בו, כיון

היכא דאי בעי לערובי מאתמול מצי מערב – בטולי נמי מבטל [כרגיל במקום שאם היה אדם רוצה לערב מאתמול יכול היה לערב ולבטל גם כן יכול לבטל] אבל האי, כיון דאי בעי לערובי מאתמול – לא מצי מערב [אבל זה, היורש, כיון שאם היה רוצה לערב מאתמול – לא היה יכול

היכא דאי בעי לערובי מאתמול מצי מערב – בטולי נמי מבטל. אבל האי, כיון דאי בעי לערובי מאתמול – לא מצי מערב – לא מצי מערב, או דלמא : יורש כרעיה דאבוב הוא? – אמר ליה : אני אומר מבטל, והני דבי שמואל תנו : אין מבטל. איתביה : זה הכלל, "כל שמתר למקצת שבת – הותר לכל השבת, וכל שנאסר למקצת שבת – נאסר לכל השבת, חוץ ממבטל רשות". "כל שהותר למקצת שבת מותר לכל השבת" – כגון עירב דרך חלון ונסתם חלון. "זה הכלל" – לאתווי מבוי שניסלו קורותיו או לחייו. "כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת כולה" – כגון שני בתים בשני צידי רשות הרבים, והקיפום נכרים מחיצה בשבת. "זה הכלל" לאתווי מאי – לאתווי מת נכרי בשבת.

שהיה זה מותר עם כניסת השבת, וכן בהמשך הדברים : "כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת כולה" – כגון שהיו שני בתים בשני צידי רשות הרבים, והקיפום נכרים מחיצה בשבת שאף שמחיצה זו נחשבת מחיצה לעניני רשויות אין לערב ביניהם, משום שלא היו מחוברים זה לזה בתחילת השבת על ידי מחיצה. "זה הכלל" לאתווי מאי [להביא מה] – מקרים נוספים כגון זה – לאתווי מת נכרי בשבת [להביא, מקרה, שמת נכרי שהיה דר בחצר בשבת] ואותו נכרי לא השכיר לישראל לצורך עירוב והיתה החצר אסורה בטלטול וכיון שנאסר לערב מבעוד יום אף שהנכרי האוסר מת בשבת שוב אין היתר בשבת זו לאיסורה של החצר.

היכא דאי בעי לערובי כו' – כלומר : אלו שהיה אחרת ראו לערב, היה יכול לנטל. אבל האי דלא מצי לערובי אחרת – דלא היה לו חלק זה – לא. כל שהותר למקצת שבת כו' – מפרש לה ולזיל. הכי גרסינן : כגון עירב דרך הפתח כו' זה הכלל לאתווי מבוי שניסלה קורתו או לחייו. עירב דרך הפתח – שתי חצירות ופתח אחד ביניהם, ועירבו על ידי אותו פתח – ובשבת נפלה כנגדו מפתח, ונסתם – מותרים להשתמש וכו' לזו על ידי זריקה ודרך חורין קטנים. דאף על גב דלין עירובין בין שתי חצירות נלל פתח, כדתנן [לקמן עו, ח] נחלוך שנין שתי חצירות הכל – שנת הוואיל והותרה הותרה. זה הכלל לאתווי מבוי שניסלה קורתו או לחייו – בשבת, אף על גב דלשחקול מחיצות ידיה – שרי, הוואיל ואישרי בין השתאות. ומרישא לא שמעינן לה. דהתם איסתברו למחיצות אצל הכל לא. והכי אמרינן לה גמליה פירקא קמא (יז, ג). והקיפום נכרים מחיצה – דאסורין לנטל זה לזה כדי שישתמש זה אחד מהן, דהואיל ואי הוו נעו ערוני מאתמול – לא מצי מערב. אצל אי לא הוה התם אלא חד בית – שרי, דמחיצה העשית בשבת – מחיצה היא. זה הכלל – דרישא נמי קאי אסיפא, לאתווי מת נכרי בשבת. דכיון דאי נעו לערובי מאתמול לא מצי מערב – השתא נמי לא מנטינן. ומרישא דסיפא לא שמעינן לה, אי לא אחיזא גמליה הכלל, דהתם לא מצי מערב מאתמול כלל, אצל הכלל

מזל לערובי על ידי שכירות.

תוספות

בשבת. כדנתיא לקמן בשמעתין : אחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני חצר, מבעוד יום – אינו אוסר. פירוש : לפי שבן חצר מערב עם חבירו, משחשיכה אוסר. פירוש : דלא מהני עירוב לענין אותו חצר שירש בשבת, ומיהו, הא לא אפשר לומר דמיירי כשהיה היורש דר עם אביו – דאם כן אי בעו לאיערובי מאתמול מצו מערבין קרינן ביה, דאם נותן דאם לאו, חמשה שגבו את עירובן, כשהן מוליכין את עירובן למקום אחר – אחד מוליכו על ידי כולן. דאם לקח הפת משלו ונתן בחצר של שיתוף – מועיל לכולם, כדפירש התם בקונטרס דשליחות דכולהו קעביד, והואיל ועירבו יחד. ועוד, תניא לקמן בפירקין : חמשה חבורות ששבתו בטרקלין, בית הלל אומר : עירוב אחד לכולם אף על פי שיש לחלק, דהתם כולם שוים בבית זה כמו זה, ואין זה טפל לזה, אבל הכא שהבן טפל לאביו אם נתן הבן פת אינו מועיל – מכל מקום אינו דומה כלל לחלק. ומהא דאמר לעיל (סד, א) אפילו שכיר ולקטו נותן את עירובו – אין ראיה לכאן, דלמא הני מילי בנכרי, אבל בישראל – לא.

אבל האי כיון דאי בעי לערובי מאתמול לא מצי מערב – אפילו למאן דאמר לעיל (סז, א) מבטלין גבי מת נכרי בשבת – יכול להיות דאין מבטלין. כיון דהתם הוא דאותרו רשות שהוא מבטל עכשיו היה לו כח לבטל מאתמול, אלא שלא היה מועיל מפני הנכרי דאוסר. אבל הכא, האי רשות דמבטל השתא – אין לו כח לבטל מאתמול אלא משעה שירש, והוי כשני בתים בשני צידי רשות הרבים דאין מבטלין, דלא היה בידו רשות זה מאתמול. ולמאן דאמר לעיל נמי אין מבטלין – יכול להיות דזה מבטל, כדאמר : יורש כרעיה דאבוב הוא.

לאתווי מת נכרי בשבת – פירש בקונטרס : כיון דאי בעו לערובי מאתמול לא מצי מערב – השתא נמי לא מצי מערב. ומרישא סיפא לא שמעינן ליה, אי לא אתי בזה הכלל. דהתם לא מצי מערב מאתמול כלל, אבל הכא מצי מערב על ידי שכירות. משמע מתוך פירושו דאיתרי דאיתא נכרי מערב שבת, ובעי למימר דאין מבטלין כשמת, וכל שכן דאם לא מת. דבעי תרתי, שכירות וביטול. ולא יתכן לפי מה שפירשתי לעיל, דהתם כולי עלמא מודו דמבטלין גבי מת נכרי בשבת מהו אלא בדאיתא נכרי בשבת איירי הכא. ואי לאו "זה הכלל" הוי אמינא דהכא מבטל, כיון דהאי רשותא דקמבטל הוי בידו מאתמול, ולא דמי לשני בתים.

עיונים

מצוי ומחזיק בנכסי המוריש עוד לפני מותו. ומשום כך מותר של המוריש אינו אלא נותן ליורש את הזכות בפועל. אבל מבחינה משפטית הוא ומורישו הם אישיות אחת במש.

אורח ההלכה

יורש מבטל רשות / גם יורש מבטל רשות, כדברי רב ששה. (שו"ע או"ח שסא, ו)

ביסוד רשות יורש / לפי העמדת הדברים כאן נראה שהדיון הוא במקצתו המדויק של היורש. האם אומרים כי היורש קבל רשותו וזכותו עם מותו של המוריש ומשום כך קיימת הפסקה ודועה ביניהם כמו למשל במקרה של קניה שמעשה הקניה מסיק בין שעת זכותו של המוכר לשעת זכותו של הקונה. או שמא נראה את היורש יותר מאשר המשך – כממלא מקום ממשי של מורישו. נאמר כי בכוח היה היורש כבר

חוץ מן המבטל רשות – שזכר ולא עירב. אף על פי שאסור למקצת שנת, יש לו תקנה נשנית. ומדלא קתני חוץ מביטול רשות ויורש – שמע מינה: יורש לא. אימא חוץ מתורת ביטול רשות – ויורש נכלל דכרעיה דלגיה הולא, ותורת ביטול נהגת נג. מבעוד יום – שעדיין לא קנה עירונו של ראשון, הרי זה מן השוק אוסר, ואף על פי שאינו דר כאלו. כדתיבא לקמן נהלי פירקא: מי שיש לו בית התנן ובית הנקר נחצר חזירו – אוסר עליו. משחשיכה אינו אוסר עליו – שהרי הותר למקצת שנת. ואחד מן השוק – שהיה לו בית דירה נחצר. מבעוד יום אינו אוסר – שהרי יערב זה עם שכליו. משחשיכה – לאינו יכול לערב – אוסר. ואף יורש מנצל רשות – אחאי אוסר? ישראל וגר גרסינן – גר שמת ואין לו יורש, המחזיק בנכסיו זכה בהן. מגורה – גורן הול, וחלוק נהדרים, והיה לכל אחד פתחו נחצר, ואוסרין זה על זה.

תוספות

וקתני חוץ ממבטל רשות – פירש בקונטרס: דפרך לר' נחמן, דאמר דמבטלין, מדלא קתני חוץ ממבטל רשות ויורש, שמע מינה: יורש לא. דבר תימה הוא, מה דיוק הוא זה? ורבינו חננאל פירש: דפרך לשמואל, דאמר אין מבטלין. וזה לשונו: זה הכלל כל שנאסר למקצת שבת כגון שני בתים בשני צידי רשות הרבים, חוץ ממבטל רשות אף על פי שנאסר למקצת שבת, משעה שביטול רשותו הותרה שאר שבת. לא שנא הוא לא שנא יורש. מדקתני חוץ מן המבטל רשות דייקי מינה: כל מי שיש לו רשות עכשיו יכול לבטל. ופריך לה לברייתא הכי: חוץ מתורת ביטול, דכי איתא לאוסר מעיקרא והשתא בטל רשות – הותרה לשאר שבת. לאפוקי יורש, דלא הוי ליה רשות הכא בעידנא דקדש היום, ולא הוי ליה לערובי. דלא איתמר תורת ביטול אלא היכא דליכא עירוב, ומאן דלא יכול לערובי – לא יכול לבטל רשותו, עד כאן לשונו. אף על פי שהקשויות אחרות לרב נחמן – אין לחוש אם זאת לשמואל. ורבינו חננאל בעצמו פירש דמותבין לרב נחמן, משמע מתוך פירושו דחוץ ממבטל רשות קאי אשני בתים משני צידי רשות הרבים והקיפום נכרים מחיצות בשבת, שמועיל שם ביטול. והיכא דלא ביטלו זה לזה קאמר דנאסר לכל השבת כולה. וקשה: דאם כן מאי נאסר למקצת שבת דקאמר? ונראה לומר לפירושו דאייירי בעירוב, וכיון שלא חל העירוב בתחילת השבת – חוץ לא חיל כשבאו אחרי כן והקיפום בשבת וכן מה נכרי בשבת איירי כשעירבו מערב שבת ובטל עירוב מפי הנכרי דכשמת חוץ לא חיל. אבל ביטול מועיל בתחילתה, כדקתני "חוץ ממבטל רשות". ומדמהני ביטול שני בתים, אף על פי שלא היה לו כח לבטל רשות של חצר זה מאתמול, דרשות הרבים היה – כל שכן יורש, דיש לו כח לבטל. וקשה לרבי שמואל דאמר אין מבטלין. והוא הדין הוהו מצי למיפדך מהך ברייתא לרב חסדא ורב ששת, דאמר לעיל אין מבטלין גבי שני בתים. נראה דלאמאי דמשני "אימא חוץ מתורת ביטול" – לא קאי אשני בתים, אלא אבני חצר ששכח אחד מהן ולא עירב, שיכול לבטל רשות באמצע השבת. ומיהו, אם נאמר לפי המסקנא כן גם לדברי המקשה לדחוק על חנם, לומר דקאי אשני בתים דבלאו הכי יכול להקשות כמו שפירש רבינו חננאל, דחוץ ממבטל רשות דמשמע דכל מי שיש לו רשות עכשיו יכול לבטל.

וקתני (ושנינו) "חוץ ממבטל רשות" שמבטל אף בתוך השבת. ונדייק: איהו [הוא עצמו] המבטל אין [כן] יכול לבטל אף בשבת ואילו יורש – לא. הפך דברי רב נחמן! והשיב רב נחמן: אימא [אמור, הבן] חוץ מתורת ביטול רשות שהכונה בברייתא אינה לאדם מסרים המבטל רשות, אלא לדין ביטול רשות בכללו.

איתביה [הקשה לו] ממקור אחר ששנינו: אחד מבני חצר שמת, והניח רשותו להשתמש בביתו לאחר מן השוק כלומר, לאדם אחר שאינו מבני החצר, אם מת מבעוד יום – אוסר שאנו אמרים שהאיש מן החוץ קבל חלקו בדירה עוד לפני כניסת השבת וכיון שלא עירב עם בני החצר שוב הרי זו דירה שאינה מעורבת ואוסרת את כל החצר. אם מת הגורן משחשיכה – אינו אוסר שכיח שהותרה למקצת שבת – הותרה לכולה. וכן אחד מן השוק שהיתה לו דירה בחצר זו שמת והניח רשותו בדירתו לאחר מבני החצר הדר שם ואותו אדם רגיל לערב עם חבריו, אם מת הגורן מבעוד יום – אינו אוסר

שהרי בשעה שעירב דייר החצר את עירובו הרגיל עירב גם בשביל דירתו החדשה. אולם אם מת הגורן משחשיכה ולא עירב – אוסר, שהרי היתה הדירה אסורה עם תחילת השבת ואין עוד היתר לחצר בשבת זו. ושאל אבאי ולשיטת רב נחמן אמאי אוסר [מדוע אוסר]? ניבטיל [שיבטל] רשותו] לשאר בני החצר שהרי לשיטת רב נחמן יורש יכול לבטל רשותו! והשיב רב נחמן: מאי "אוסר" נמי דקתני [מה משמעות "אוסר" נג כן ששנינו] – אוסר עד שיבטל שאין תקנה על ידי עירוב, אבל על ידי ביטול יש לו אפשרות לחקן. תא שמע [בוא ושמע] רביה אחרת לדבר ששנינו: ישראל וגר שרויין [דרים] במגורה [במקום מגורים] אחת שיש שם חדרים אחדים ומת גר מבעוד יום ולא היו לו בנים לגר זה, וכיון שכך אין לו יורשים אחרים וכל הקודם זוכה בנכסיו

אחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחר מן השוק מבעוד יום אוסר כו' – הך ברייתא איירי בהכי דבן חצר מערב עם חבריו, אבל בן השוק אין מערב עמהם אפילו כשירש מבעוד יום. ולא משום שלא יוכל לערב עמהן לפי שאינו דר שם דמסתמא לא גרע בהכי לענין עירוב וביטול רשות. כיון דאסר עליהו, כדקתני מבעוד יום אוסר. אלא אורחא דמילתא היא, דבן חצר רגיל לערב עם חבריו שהוא צריך להשתמש בחצר, כיון שהוא דר שם. אבל אותו שבשוק אין יכול לערב לפי שאינו רגיל להשתמש. וקסבר האי תנא כמאן דאמר לקמן בפירקין (עב, ב) בית התבן ובית הבקר – הרי זה אוסר עליו.

תא שמע ישראל וגר כו' – קסבר רבא דמכח הגר חשיב כמו יורש, דהוי כרעיה דאבוה. דאי לאו הכי – לא קשה מידי לרב נחמן.

עיונים

הוא משום שנחשב כאילו בטל לו המוריש את רשותו מבעוד יום הרי לפי שיטה זו אף הזוכה מן ההפקר (מנכסי הנר) הריהו זכוכה מפי שנתן רשותו לאחרים.

אורח ההלכה

אחד מבני חצר שמת / אחד מבני חצר שמת לפני שהספיק לערב והוריש חלקו לאחר מן השוק, אם מת מבעוד יום ובא תיורש כשבת – הרי זה אוסר. ואם מת בשבת ועירב קודם לכן – אין תיורש אוסר. ואם לא עירב המוריש, אוסר תיורש רק אם בא. (שם שעה, ד)

ירש חלק בחצר / אחד שאינו מבני החצר שהיתה לו דירה שם והוריש דירתו לאחר מבני החצר. אם מת מבעוד יום אין תיורש אוסר שעירובו הקודם מועיל גם לחלק שירש. ואם מת משחשיכה – אוסר. שאין העירוב של בן החצר מועיל. (שם סוף, ג)

מסורת הש"ס

- כ. תוספתא עירובין פ"ה (עין שם).
ג. עין ירושלמי עירובין פ"ה ה"ד.

גרסות

- איהו אין יורש לא ככת"י וכן הב"ח לא מצוי משפט זה.

